

II. A MAGYAR FORRADALOM RECEPCIÓJA

31.

A marosvásárhelyi értelmiségiek gyűlésének jegyzőkönyve (részlet)¹

Marosvásárhely, 1956. október 24.

Jelen vannak: Ioan Badioc, Vargancsik István, Tankó Árpád,² Hajdu Győző, Sütő András, Gálfalvi Zsolt, Papp Ferenc, Oláh Tibor,³ Nagy Pál,⁴ Gagyi László, Sátán Margit, Metz Erzsébet, Pletle Istvánné, Balázs Lajos,⁵ Kocziány László, Szász Béla, Antalfy Endre,⁶ Molter Károly, Kovács György, Metz István, Hajdu Zoltán, Szabó Lajos, Kemény János, Horváth Ágoston, Tompa László, Tomcsa Sándor. – /a gyűlés már meg volt kezdve, mikor megkezdődött a jegyzőkönyv-felvétel/

(...⁷) **Hajdu Zoltán:** A gyűlés egyik célja, hogyan készülünk november 7. megünneplésére. Hajdu Győző elmondta mit tett az *Igaz Szó* a szovjet művek népszerűsítésére. De mit tettek, hogy hazai írok nyilatkozzanak a szovjet életről, és irodalomról. Ebben a tisztító folyamatban, amely a szovjet irodalomban más perspektívát nyújt, tett-e valamit, hogy ezt elmélyítsük határozott írói művekben. Van-e ilyen terv? Igen keveset tettünk, majdnem semmit. Miért van ez? Lehet,

-
- 1 A jegyzőkönyv magyarul készült. A fogalmazási, szóhasználati hibákat megőriztük; csupán a szöveg megértését akadályozó gépelési hibákat javítottuk ki.
 - 2 Tankó Árpád (1929–?), pártaktivista. A székelyudvarhelyi római katolikus gimnáziumban végzett 1948-ban. Az '50-es években a MAT pártbizottságának tagja, kulturális ügyekért felelt, majd a '60-as évek végén a Maros megyei Egyházügyi Hivatal vezetője volt.
 - 3 Oláh Tibor (1921–1996), kritikus, irodalomtörténész, műfordító. Kolozsváron kezdte tanári pályáját, ezzel párhuzamosan az *Utunk* szerkesztőségében is dolgozott. Irodalomtörténeti érdeklődésének fő területe kezdettől fogva a világirodalom, ezen belül az olasz és francia reneszánsz. 1956-ban Marosvásárhelyre költözve, az *Igaz Szó* belső munkatársa (1956–1960), majd nyugalomba vonulásáig a Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskola tanára (1960–1991), egyben előadó a Pedagógiai Főiskolán is. Sokrétű közművelődési tevékenységet folytatott, 1990-ben megválasztották az újjáalakult Kemény Zsigmond Társaság elnökének.
 - 4 Nagy Pál (1924–), kritikus, szerkesztő, irodalomtörténész. Pályáját az egyetemen tanársegédként kezdte, majd középiskolai tanár Kolozsvárt (1949–1955); Marosvásárhelyt az *Igaz Szó* (1955–1970), *A Hét* (1970–1973), majd az *Új Élet* szerkesztője (1974–1984).
 - 5 Balázs Lajos az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó marosvásárhelyi szerkesztőségének vezetője volt. Az ő szerkesztésében jelent meg *A szocializmus védelmében. Dokumentumok a Magyar Autonóm Tartományból az 1956 októberi-novemberi magyarországi ellenforradalommal kapcsolatban* című propagandakiadvány (Marosvásárhely, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1957).
 - 6 Antalfy Endre (1877–1958), orientalista nyelvész, irodalomtörténész, műfordító. Kolozsvári egyetemi tanulmányai után Kairóban, Jeruzsálemben és Konstantinápolyban a keleti (arab, héber, perzsa, szír, török) nyelveket tanulmányozta. Tevékenyen részt vett a Kemény Zsigmond Társaság életében, a Deutsche Morgenlaendische Gesellschaft tagja. 1919 és 1923 között több marosvásárhelyi könyvkiadói vállalkozásban vett részt, az Erdélyi Könyvbarátok Társasága egyik alapítója. Következtesen baloldali nézeteket képviselt, 1944 őszén rövid időre Maros megye alispánjává nevezték ki. 1949-től haláláig a Maros megyei, majd a MAT Szovjet-Román Baráti Társaság (*ARLUS*) elnöke volt.
 - 7 A kihagyott részben Hajdu Győző a szovjet irodalmi életben beindult változásokról számol be.

hogy ebben a kérdésben nem látom jól a szerkesztő-munkát, de ezzel a vallomással tartozom, hogy nehezem tudom egyesek figyelmét erre téríteni, amely kérdésben megnyugtató módon tudnának állástfoglalni. Nem beszélek a kiélezett irodalmi vitáról, amely a kolozsvári ülés után kialakult a szerkesztőségben. [...] ⁸. Másik része a kérdésnek: a mi irodalmunk meglehetősen lejáratta ezt a témát, olyan idillikus költői magatartással, amelyből meggyőződés nélkül áradtak a szavak. A közvélemény nehezen látja az eredményt, amit elértünk. Ez az objektív helyzet, ha eltér a reális valóságtól, de ez közelíti meg. A szerkesztőség a jövőben tudatosabban, szenvedélyesen és őszintén foglaljon állást azokban a kérdésekben, amelyben azonosult a szovjet esztétikával az *Igaz Szó* szerkesztői és irodalmi aktivistái, akiktől a párt elvárja, hogy bizonyos kérdésekben és a legnehezebb viszonyokban vállalja a párt irodalmi célkitűzéseit: hozzásegíti a szovjet népi iránti barátságunk mélyülését. A szerkesztői bizottság tagjai, az írók, kritikusok, szerkesztők, érzik a feladat nagyságát, hogy eredményt tudjunk elérni.

Vargancsik elvtárs: Hajdu elvtárs nem beszél az egész szerkesztőség nevében. A többi szerkesztők is szóljanak hozzá, hogy készülnek november 7-re. Vagy ha van más problémájuk felvetni való? Ami foglalkoztatja az elvtársakat.

Balázs [Lajos]: Mióta megtudtam mi az ülés napirendi pontja, gondolkodtam, mit tehetünk mi, munkatársak, a november 7. megünneplésére, de konkrétan nem tettünk semmit. Két ténytet meg kell említeni, hogy a hazai könyvkiadó nem foglalkozik a szovjet irodalom megjelentetésével. Tervbe vettük jövő évre /Az Októberi Szocialista Forradalom 40 éves évfordulójára/ verses antológiát kiadni, olyan költeményekkel, amelyek az Októberi Szocialista Forradalom jelentőségét méltatják. Közvetlen[ül] ami a november 7-ből reánk tartozó munkát érinti, nem tudatosan ez lesz a legtermékenyebb időszakunk a könyvkiadás területén, mert most jelennek meg a legértékesebb könyveink. Az elvtársak tanácsát kérem a továbbiakban, mit tehetnénk a mai sajátos körülményeink között irodalmi vonalon. Hajdu Győző elvtárs említette, hogy az *Igaz Szó* szerkesztősége az utóbbi időben komoly erőfeszítést tett, hogy a Szovjetunióban lezajló esztétikai vitákat népszerűsítse. Tényleg jelentek meg ilyen cikkek. Megnyugtató, hogy ez a tevékenység fokozódik. Közvetlenül járulhatnánk hozzá a magunk körében, hogy valamit csináljunk november 7-e jegyében. Itt az Írószövetségre hárul komoly feladat. Felületesen ismerjük a Szovjetunióbeli vitákat. A román folyóiratokban vannak cikkek. Gondolkozzunk rajta, hogy az Írószövetség gyűlés keretében rendezzen ilyen vitákat és november 7-e előtt még meg lehet rendezni. Beszámol valaki a legfőbb problémákról, amelyet a Szovjetunióban vitatnak. Ez hozzá segítene minket, hogy megismerjük ezeket a problémákat. Ez a terv, amennyiben egyet értenek vele, nagy mértékben hozzájárulna, hogy megismertesse a Szovjet-Unióban (sic) folyó irodalmi vitákat és megerősítse bennünk is és mélyebbé tegye a szovjet

⁸ A kihagyott részben Hajdu Zoltán az SZKP XX. Kongresszusa utáni közhangulatról beszél.

irodalom és szovjet nép iránti szeretetet. Ez egyik módja annak, hogy valóban méltón készüljünk november 7-re.

Oláh Tibor: Helytelennek tartom ezt a gyűlést, hogy összehívták, mert váratlanul érint a gyűlés tárgysorozata. Kívánatos megszervezés úgy, hogy tudjuk miről lesz szó, akkor egész biztos, hogy felkészülnek az emberek és ötletekkel, problémákkal jönnek és akkor eredményesebb lett volna ez a gyűlés. Ha arról beszélünk, hogyan készülünk november 7-re, nem október 24-re kell összehívni a gyűlést, mert az *Igaz Szó* novemberi száma már nyomdában van. Van benne egy Ozerov cikk, amely a szocialista realizmusról szól, de ha tényleg tenni akarunk valamit, az *Igaz Szó* rég lekéste volna. Ez a gyűlés hiányos, mert a *Vörös Zászló*⁹ szerkesztőség kulturális rovatát kellett volna meghívni. Én arra gondoltam, hogy a következő irodalmi oldalban szovjet könyvről írjunk könyvszemlét. [...] ¹⁰

Hajdu Zoltán: Egyetértek Oláh Tiborral, hogy lehetetlen összehívni gyűlést, amelynek napirendi pontjáról nem tájékoztatnak. Kérjük, többet ilyesmi ne forduljon elő, megsérti a demokráciát, amelyre egyre inkább szükségünk van. Nem értek egyet Oláh T. indoklásával, hogy azért nem lehet erről beszélni annak ellenére, hogy most hívnak be, mégis vannak mondani valóim mert foglalkoztat ez a kérdés. Nem igaz, hogy nem égető problémák a Szovjetunióval kapcsolatos dolgok. Szomorú, hogy a mi írói közvéleményünkben csak akkor kerül szó róla, amikor Budapesten szólnak a fegyverek. Én ARLUS vonalon aktíválok, és meg kell mondjam, hogy komoly szovjetellenes hangulat alakul ki, nem helyes hogy ne verjük vissza. Sajnos nem vehettem részt, amikor az ARLUS ügyét tárgyalták. Lanyhaság van, amellyel az ARLUS-t kezelik. Most derül ki, hogy semmiféle különösebb készülődés nem történt a november 7-e megünneplésére irodalmi téren amely pártpropagandában egyik alapvető kérdés kell legyen. Élnek itt is szovjetellenes hangok. Mindnyájan kommunistáknak valljuk magunkat. Saját magam is bűnösnek tartom magamat, hogy ezekben a hónapokban állást kellett volna foglalni, hogy a tömegekben lévő bizonytalanságot felszámoljuk. Nem foglaltunk állást a tömegek politikai nevelésében. Bár a XX. Kongresszus felveti a kérdést, nem változtattunk a Szovjetuniót népszerűsítő propagandánkon. Sikereit a megszokott sémán belül népszerűsítjük. Kirakjuk a jelszavakat, fotomontázsokat. A plakátokat félrerakjuk. Ez a dolog egy része, de vajon egyáltalán foglalkoztatott ez a kérdés valakit a Magyar Autonóm Tartományban úgy, ahogy kellett volna? Hiszen erőszakkal kellett a szovjet-román barátsági hónap megnyitójára vinni 200 embert. Nem figyelmeztetett ez sem minket, hogy az a propaganda munka nem folyhat így tovább. Mikor szóba került, hogy Marosvásárhelyen művészi műsort adjunk a barátsági hónapban, nem akadt olyan komoly művész, amely részt vett volna ebben a műsorban, hogy olyan műsor legyen, amely vonzani tud. Ez nem

9 Az 1952–1989 között megjelenő marosvásárhelyi napilap, 1952–1960 között az RMP Magyar Autonóm Tartományi Vezetőség és a Tartományi Néptanács lapja.

10 A kihagyott részben Oláh Tibor a román és a szovjet irodalom kapcsolatáról beszél, majd Gálfalvi Zsolt az *Igaz Szó*-ban leközölt szovjet irodalmi műveket említi.

mehet így tovább. Ezért érzem bűnösnek magamat és az *Igaz Szó* egész aktíváját, hogy nem gondolkoztunk arról, hogy visszaverjük a Szovjetunióval szemben kifejtett aktív ellenpropagandát. [...] ¹¹

Vargancsik elvtárs: Ha vannak más problémáik, azt is felvethetik a mai megbeszélésen.

Molter Károly: Őszinte, belső, séma-mentes véleményt mondhatunk, megmondani mit köszönhetünk a szovjet irodalomnak.

Vargancsik elvtárs: Egyetértünk.

Antalffy [Endre]: A szovjet művészetnek a propagandáját nem lehet felvetni. Egy szép kép megmagyarázása, belső ereje megrázza az embereket, amelyek nem irodalomból ismerik a szovjet propagandát. Hajdu Győző előadásához hozzászólva, az *Igaz Szó* szerkesztőségében van olyan ember, akinek mindennapi olvasmánya a szovjet irodalom, hogy ebből a legkellőbbet a szerkesztőség választhassa ki, ne legyen amatőrökre ráutalva, hanem mindenik cikk a szerkesztőség akaratából történjen. Óriási hatása volt Ilya Ehrenburg cikkének megrázott olyan embereket is, amelyik nem olvasott. Ahogy védelmébe veszi India művészetét olyan döbbenetes szép volt, hogy szerencsésebb cikke az *Igaz Szó*-nak nem volt. Tehát ha a szerkesztőségből indul ki az irányítás, sokkal nagyobb eredményeket érhetünk el, mintha műkedvelők cikkéből ismernénk meg. Nem láttam soha egy hivatkozást a francia irodalomból a szovjet irodalomról.

Sütő András: Elvtársak, azt hiszem eltérhetünk az eredetileg felvetett napi-rendi ponttól, hogy kiszélesítsük a kérdést, tekintettel arra, hogy nem azon múlik a kérdés megoldása, hogy xy milyen cikket fog írni november 7-re. A Szovjetunióhoz való viszonyunk és a tömegeknek a Szovjetunió iránt érzett barátsága olyan kérdés, amelyet gyakrabban kell megkérdezni, – nem lehet elintézni több írással. Így nem lehet megoldani a kérdést. Lírával a nyelvezeten nem lehet segíteni. A líra, tehát a költészet és irodalom eszköz lehet, és az íróknak döntő feladatunk van. Nézzük meg, hogy az egész életünkben hol van mai állapotunk gyökere. Az igen aggasztó közömbösség a tömegekben, ami a szovjet életet illeti, különösen akkor tapasztalható, amikor előadásokról és vizuális agitációról van szó. Verekedés van, amikor eljön egy kórus és balett, amely közvetlen erővel hat a lakosságra. Aggasztó azonban, hogy az ünnepi hónap megnyitására kevesen voltak. Egyesek szervezési hibának mondják. Megette a fene a szervezést, amely odához 800 embert, de nem mert önként akarnak jönni. Nem ér semmit az a barátság, amelyet így kell összehozni, mert azt jelenti hogy légvárokra épül. Ez a szemlélet, mely igen sok funkcionáriusban eluralkodott, megnyugszik, hogy különböző csalogatással odaviszik az embereket, ez azt jelenti nekik, hogy a tömegek hangulatával nincs baj. Ehhez hozzájárult a rágalomhadjárat, amely a XX. Kongresszus után elindult a Szovjetunió ellen. Ennek vannak belső harcosai, akit le tudunk csukni, vagy vitákban megsemmisíteni, de vannak külső erői, akikkel szemben sokat nem tehetünk. A belső feladatoknak eleget kell tennünk. De a közömbösségnek milyen

¹¹ A kihagyott részben Hajdu Zoltán az ARLUS tevékenységét bírálja.

gyökerei vannak? Elegendő-e hogy javítjuk a propagandát, többet beszélünk a Szovjetunióról? Ez nem elegendő, mert olyan légkör teremtése szükséges amelyben megmozgatjuk a talajt azok alatt, akik a Szovjetuniót rágalmazzák, vagy erőszakos módszerekhez és hazugsághoz folyamodunk. Sokat ártott a demagóg propaganda, a tömegekben olyan érzést keltett, hogy nem hiszünk mi sem benne, hogy minden a legélenjáróbb a Szovjetunióban, a technikai kérdésekben is, hogy utána a szovjet lapok korrigáljanak. A repülőgépet a franciák találták fel, de mi hagyjuk, hogy tovább éljen a mi tömegeink között az hogy orosz találta fel. Pedig elindult egy olyan korszak, amely leszámol azzal, hogy kozmopolitizmus címen megsemmisített minden becsületes nézetet, amely kívülről jött. A Szovjetunióban folyik a megújulás, szembe néznek a hibákkal. Szeretik a mi embereink a szovjet embereket. Nem csodálkozom azon, hogy a mi tömegeinkben bizonyos fokú közömbösség él, amikor a propagandában a 10 év előtti módszerekkel dolgozunk, amikor a mi beszédeinkben újszerűen, a Szovjetunió jelenlegi helyzetének megfelelően művészi eszközzel próbálunk meggyőzni, más az eredmény mintha 18 oldalas rossz téziseket olvasnak fel, ahelyett hogy ezeket előadó művésszel szolgáltatassák a népnek, hogy lekössék a népet. Évről-évre ugyanazokat a tétéleket olvassák fel. Augusztus 23-án ugyanazt, mint november 7-én. Egyszerűen ki lehet másolni az idej beszédet a tavalyiból. A propaganda legyen friss, nem unalmas locsogás. Megszüntetni a Szovjetunió akként való népszerűsítését, hogy kötelezik az alapszervezeti titkárt, hogy másoljon le vezércikket a faliújságra. Ez a gyakorlat a mi alapszervezeteinkben, amely az embereken nem segítik elő a lelki mélyén létező szeretet. Nem akad az országban becsületes ember, aki nem tudja, mit jelent a Szovjetunió léte részünkre. De tudják, hogy nem jó erőszakosan kényszeríteni. A feleségem lótfut, mert összeül néhány ember az alapszervezeti irodában, hogy háziasszonyok ragasszák ki csirizzel az utcai újságokra a szovjet lapokból kivágott képeket.

Számoljuk fel, hogy a szovjet sajtó terjesztése címen, ellenséget szerezzenek. Milyen segítése a szovjet-román barátságunknak hogy előírják, hogy egy harmada a szovjet lapoknak legyen megrendelve orosz és német nyelven. A könyvtárakban mutatják, a felgyűlt és soha el nem olvasható újságokat. Mit szólnának a szovjet munkások ehhez, hogy csak azért pocsékolnak, hogy a mi felső főnökünk bebizonyítsa, milyen híve a Szovjetunióknak. Udvarhely tele van orosz könyvvel és 3 ember tud ott oroszul. Mire való ez az orosznyelvű lapinvázió? Sáromberkén például 16 szovjet lap jár és 3 *Igaz Szó*. Kalandorok módjára dolgoztak az előfizetőügynökök: kötelezték a parasztot, hogy előfizessen. Nem látom a szigorú elszántságot, hogy lecsapjunk erre, hogy a túlbuzgókat felelősségre vonjuk. Úgy néz ki, hogy nagyon jó elvtársak ezek nagyobb barátai a Szovjetunióknak szemben a kultúrfelelőssel, amelynek nem tetszik ez. Ezt a légkört meg kell tisztítani. Ezzel a szolgálattelkiséggel sokat ártottunk. A szolgálattelkiség abban is [meg]nyilvánult, hogy bizonyos lapokat lemásoltak. A román burzsoázia felhasználta a közönséges másolást. Tehát a szovjet propagandában harcolni kell ezek ellen a módszerek

ellen. Nem elég erősíteni a propagandát, hanem felszámolni a régi módszereket. Akik nem néznek szembe a valósággal, úgy képzelik, hogy minden rendben... Ezzel a magatartással nem segíthetjük elő úgy a barátság megerősítését, amennyiben szükség van rá. Sokan jártak kint a Szovjetunióban szeretném látni, akik kint voltak, de mit hoztak haza a tarsolyukban tanügyi vagy mezőgazdasági téren. Mit ér, ha kiküldjük őket, és ha hazajön és nem tud egy beszámolót megírni. Mire való az állam pénzét olyan emberek kiküldésére pazarolni, akik nem tudnak többet elérni mint azt, hogy ők maguk barátai a Szovjetuniónak. Hiszen ez nem [képes], ha hazajön, elhintse a tömegekben, amit látott. Eleven szemű embereket kell kiküldeni. Tessék kiküldeni a Magyar Autonóm Tartomány íróit a Szovjetunióba, mert ha hazajönnek szép dolgokat fognak látni. Nem fognak kétségbeesni, ha nincs angol WC, – ismerjük a cári körülményeket és a mostanit, – nem fognak fanyalogni. Van egy bizalmatlanság, tartózkodás, hogy nem válogatjuk meg az embereket, akiket kiküldünk. Sok hasznavehetetlen ember jár a delegációkban. Hosszú ideig a Szovjetunióba a legbutább embereket küldték ki az újságírók közül Bukarestből. A vásárhelyi írók nincsenek sehol és az újságírók sem. Ha olyan nemzetiségi politikánk van a sajtóban, akkor a *Vörös Zászló*-tól rég kiküldtünk volna hogy megnézzék, hogy élnek a nemzetiségek a Szovjetunióban. Vagy egy író, hogy írja meg a véleményét. Nem elég, ahogy a központi lapoktól mennek, mert a tartománynak sajátos kérdései is vannak. Nem használ az a titkolózás, amelyet egyes sajtófőnökök mai politikánkban meghonosítanak.

A Szovjetunióban történő társadalmi alakulások serkentőleg hatnak, akkor mutassuk meg az íróknak mi történik ott. Számoljuk fel, hogy miszerint azt, amit a Szovjetunióban megírnak és nem szabad leközoelni. Most már a Szovjetunióval szemben is titkolózunk. Hát lehet így munkának indulni, ha érezzük azt, hogy nem tudom kinek nem tetszik az, ami a Szovjetunióban történik. A *Pravda* rengeteg bátor kérdést vet fel. Magas funkcionáriusok gyermekei bűnös útra tértek, pedig külön iskolába jártak. Kialakult az a tudat, hogy a Szovjetunióról csak azt [szabad] megírni, ami jó. Ez többet pusztít, mint amit használ. A legteljesebb nyíltsággal beszélni a Szovjetunió életéről, mert van ott sok szép, és nem szükséges eltagadni, megmutatni azt is kell, amiről azt hisszük, hogy megijednek. Nem a Szovjetunió kényszerített, hogy az iskolában hibás módszerek vannak. A mi Közoktatásügyi Minisztériumunktól elmegy egy kiküldött a Szovjetunióba megnézni, hogy milyen volt az iskoláztatás a NEP korszakban. Hát hogy lehet ilyen embereket kiküldeni oda! Használ, ha kiküldünk olyanokat, akik szolgai módon másolni akarnak? Beszéli az egész ország, – lehet nem igaz. Az egyetemen a norma rendszer bevetése gyilkosa a tudománynak. Semmit sem kényszerítenek ránk a szovjetek, hanem voltak és vannak olyan funkcionáriusaink, és igazgatóink, akik azzal akarják a Szovjetunióval szembeni barátságot mutatni, hogy a sajátos viszonyoknak nem megfelelő módszert alkalmaznak. Még mindig sokan vannak, ha most már nem beszélnek is. Sokat ártott a barátságnak, hogy

a nemzetiségi kérdésben, anélkül hogy tudomásul vettük volna az itteni nemzetiség sajátos állapotát, a politikai munkában, gyűléseken egy kalap alá vettek. Nem lehet mereven, dogmatikusan, a romániai nemzetiségnek útját azonosítani valamelyik szibériai kis nép állapotával, és például felhozni azt, hogy nincs a tadzsikoknak sem ilyen nyelvű folyóiratuk. Mire alapozódott az a kérdés, hogy az a nemzetiség kialakított magának olyan kultúrintézményeket, amilyenek nem voltak. Azt mondják itt is, hogy adtak kultúr színvonalat és felemelték a kisebbséget a többségi nemzet színvonalára. Ez a szellem még létezik, ez a sajátosság figyelembe nem vétele még létezik. A magyar nacionalizmusnak tápot adtak és az "amerika hangja" megköszönheti a minisztériumi igazgatóknak, amikor nemzetiségi vonalon ilyen disznóságot végrehajtottak, hogy a mezőgazdasági főiskola csak az állam nyelvén lehet, mert a Szovjetunióban is a technikai nyelv az állam nyelve. Vannak a népi-demokráciának ellenségei, akik a Szovjetunióra hivatkoznak, akik bizonyos intézkedéseket hoznak. [...]¹²

Papp Ferenc: A világon két olyan eszméről beszélhetünk, amely felé az emberek világszerte tájékozódnak. Az egyik központ Moszkvában, a másik Amerikában van. Valamelyik nagy eszméhez vonzódnunk kell. Természetes, ha az egyikről elfordulnak, másikkhoz kerülnek automatikusan közelebb. Egy számban elég kicsi nemzeti csoport, mint mi magyarok vagyunk Erdélyben, ezen a két alapeszmén kívül egy ilyen csoport keres egy tájékozódási formát, amely lelki alkatához, a jóról alkotott elképzeléséhez közelebb áll. Itt a két eszme elválasztása nem lehet egészen gépies tekintettel arra, mint Hajdu Zoltán említette, vannak törekvések, amelyek a leninizmust deformálják, mások amelyek kapitalista törekvések de szocialista köntösben vannak. Ezeket felismerni azonnal nem lehet, nem lehet felismerni az imperializmus kellemetlen szagát. Amikor a XX. Kongresszus után szélesre kibontakozott az állami és társadalmi élet minden területén demokratizálásért folyó harc, az egész – érdekes jelszavak jegyében folyik egyes országokban, Magyarországon és az erdélyi magyar értelmiségiekénél: a teljes demokrácia igen helyes követelése, nyilván a leninizmus demokratikus oldalát domborítva ki mindenek előtt, elhallgatva a leninizmus egy másik oldalát, olyant amely egyformán demokráciát mindenki részére nem ismert: a proletár demokrácia ugyanakkor a diktatúra a proletárokkal szemben álló [minden]nemű törekvés ellen, erről vajmi keveset hallunk az utóbbi időben, különösen nem halljuk a harsány következtésekben, amelyben az írok Budapesten a párttal szemben kiállnak és nem hallottuk Kolozsváron sem, a gyűlésen amikor a Párt és a Kormány vezetőivel komoly kérdéseket vetettek fel. Csatlakozom Sütő kijelentéséhez, de ne felejtjük el, hogy a népi demokráciának vannak ellenségei is, ne felejtjük el, amikor a demokratizmus kiszélesítéséért harcolunk, és amikor a sajátos utat keressük, ezek lehetnek sokfélék és nemzeti jellegűek, de lényege a proletáriátus diktatúrája kell legyen minden ellenforradalmi törekvéssel szemben. Ezt a szempontot kell

12 A kihagyott részben Sütő András a Szovjetunióhoz való barátság és a demokratizálás összekapcsolását szorgalmazza.

szem előtt tartsa minden író aki politizál, párttag vagy nem párttag, és párton kívül a szocializmus ügyét akarja szolgálni az országban. Egyetlen pillanatig se felejtkezzünk meg erről, bár az osztályharc nem éleződik, és az ellenség nem szaporodik, de ellentörekvések léteznek, talán nem mindig ellenségesek, de ellenük kell vinni a harcot, értem ez alatt az ideológiai harcot is.

Visszaérek oda, hogy mi erdélyi magyarok eszmei tájékozódottságunk tekintetében Moszkva felé fordultunk, különösen a kommunista írok. A szovjet-román barátság hónapjában felvetődött az a kérdés: mit teszünk ennek az ünnepnek a köszöntésére. Sértette a fületem a megfogalmazás, mert többről van szó. Ha semmit sem teszünk, nem köszöntöttük méltón az ünnepet, számunkra létkérdése a Szovjetunióval való barátság, ez az alapja annak, amely amikor a Szovjetunió felé fordított és teljes mértékben egyek voltunk a román néppel is akikkel a törekvéseink teljesen azonosak.

Elhangzottak észrevételek, bajok vannak azon a téren, hogy gyengül a Szovjetunió felé való tájékozódás, a tömegben passzivitás van, az írókról: hol egyik eszmei pozíciója gyengül, erősödik a másik. Az íróknál [a] csökkenés nagyon észrevehető, ez nem is véletlen, szorosán összefügg egy másik tájékozódási góc jelentkezésével, amely egészében nem nevezhető a szocializmus eszméinek szembeállításával, de kisugárzásával sok esetben szembenáll, amit nem mindenki lát világosan. Erősödött a mi körünkben a Budapest felé való eszmei tájékozódás, nevezetesen a Petőfi körből való eszmei befolyás, amely a valóban a nép érdekeiért folytatott harcot a párt tekintélyének szétzúzásával kötötte össze – a súlyos hibák bírálatát a tömeghangulat fellazításával, a párt tekintélyének szétbontásával kötötte össze, elvágta a hibák kijavításának útját, mint inkább elősegítette volna. Nem törődött azzal, hogy a törekvését nem tudta elhatárolni a kommunista mozgalomtól és attól, hogy a társadalomban az ellenforradalmi söpredék hozzácsapódik ehhez a mozgalomhoz. Eltúrték, hogy [a] mocskok melléjük tapadjon és ennek eredményét megláttuk. Ez a befolyás nem irodalompolitikai síkon van, hanem a nemzeti kérdés hazánkban való folyamatának megítélésében is. [...]¹³

Hajdu Győző: Különválasztom az első hozzászólásomat. Abból indulok ki, hogy roppant fájdalmas az alkalom, amihez az ember néhány mondatát fűzni akarja itt. Lehetne úgy is beszélni, hogy szubjektív kielégítő az alkalom, mert az emberek figyelmeztetése, az események itt vannak, folyik a vér Pesten, statárium van, nem vonták vissza. Menekül a süllyedő hajóról a póc. Miért exponálok ezt az eseményt, mert bár a felszólalások nem tértek ki rá, mindnyájunk érzelmi világában benne van, mindenkinek roppant fáj. Nagyon őszintén azt szeretném elmondani, ami bennem napok óta és 5 óra óta, mióta a rádió mellett vagyunk örökérvényűen kialakult magamban: ha valaki párttag és kommunista, akkor elsődlegesen, ha pártonkívüli, akkor másodlagosan de lelkiismerete előtt elsődlegesen meg kell választani a módszereket, amelyeket mi leninista harci módszereknek mondunk,

¹³ A kihagyott részben Papp Ferenc az értelmiség politikai szerepvállalásának szükségességéről beszél.

és amelyek nem az ellenforradalom harci eszközei. Örömmel csatlakozom Sütő Andráshoz, hogy amikor a saját és a párt súlyos hibáiról beszélünk, szubjektív és objektív /Sztalin korszakot értem¹⁴/, ne feledjük el, hogy nem csak itt és a népi demokráciában vannak ellenségei, hanem a határon túl élezik a fegyvert, nagyon sokan a nyugat-német fegyverektől várják a megoldást.

A mai megbeszélésnek legkényesebb része az lenne, ha nagyon őszintén, nem szektáns módon, de igen komolyan elgondolkoznánk, hogy azok a harci módszerek, amelyeket mi erdélyi magyarok a XX. Kongresszus után használunk, hogyan segítik ezt a harcot, amelyet őszintén, nyíltan akarunk segíteni. Nagyon lényeges dolognak tartom azt, amit a leninizmusból tanultam és a XX. Kongresszus után láttam, és amit a leglényegesebben a kolozsvári és a Magyarországi vitákban és itteni események után látok. Értetlen – még pedig, amit egyik cikkemben a Kongresszus előtt megírtam – nem elég analitikusan és nem is elég őszintén, a kétfrontos harc problémáját. Most nem meddő területen akarom fel vetni, csupán Sütőt kiegészítve szeretném a kétfrontos harcot vázolni és ebben a mi állásfoglalásunkat. Összejövetelünk lényege a Szovjetunióhoz való viszonyunk, a szocializmus ügye, a Sz.U.K.P. tevékenysége, lehet hogy dogmatikus, szektáns vagyok, vagy elvesztettem a politikai tájékozódásomat, de az a szent meggyőződés, hogy a forradalom városa ma is Moszkva, tegnap is az volt és nem tudok más fővárost megjelölni úgy mint a leninizmus forradalmának a fővárosát. Ebben a kérdésben sokan egyetértünk. Amikor a Szovjetunióhoz való viszonyunkat a propaganda tükrében tárgyaljuk, sokkal körültekintőbben kell eljárni. Könnyű a bűnlajstromot elkészíteni, különösen nekünk, akik szerves részei voltunk, részben szenvedélyes meggyőződésből /ezzel nem menteni akarom magam/, részben pedig olyan emberek, akik a párttal szemben állunk és tiltakoztunk. Mind a két kategóriát igaznak érzem magamra.

A kétfrontos harcot hangsúlyozom, mert akkor, amikor a Szovjetunióval való barátság elmélyítése érdekében a hibákat felsoroljuk, amelyről nagyon jól tudunk, fáj és annyit hallottunk róla, – nem harcnak tűnik ez. De amikor beszélünk erről, úgy érzem, hogy – kommunista öntudatunk előtt úgy érzem – hogy most, amikor céltalanul folyik a magyar munkás vére Pesten, nézzük milyen módon viszonyulunk ehhez a hibához. Kiknek a malmára hajtjuk a vizet? A Pesti Rádió kommentárja forradalmi kommentár számomra, de sajnos csak egy ilyet hallottam, de kielégített, mert éreztem hogy a Párt bölcsessége: a magyar munkásmozgalom ereje: nemes becsületes, szép dologért indult harcba az értelmiségi ifjúság, a leninizmus ügyében indult harcba és mi lett egy éjszaka ezekből? Hová züllött egyetlen éjszaka? Oda, hogy a "Talpra magyar" ritmusára rabolnak és fosztogatnak, hogy a magyar munkásosztály szívére köpnek. Kik a haza fiak? Kik voltak a magyar munkásosztály becsületes emberei, akik meggondolták, hogy a harci módszert, hogy alkalmazzák, vagy hagyták, hogy egy szép felemelő törekvéshez a fasiszta szándékok odacsapódjanak? Ezek a hazafiak, akik kimentek a magyar és

14 Az eredeti közlésben.

szovjet katonák ellen, és akik fosztogatnak. Ha ezzel egyetértünk, akkor azzal is, hogy becsületes szép forradalmi út útján elindult mozgalom, amelyre fasiszták kaptak fel. A mi felhevült budapesti írókollégáink, Lukács György és mások harci módszerei helyesek. Az öntudatlan tömeget ne a párt ellen hangoljuk, hanem harcoljunk a Magyar Kommunista Párt rágalmazói ellen. Ennek a csoportnak nyilatkozata számomra példamutató. A másik csoport becsületességében és jószándékában nem kételkedem, de nem választotta meg a harci módszert, amelyet a kor diktált. Látszatra kommunisták voltak és a magyar nemzet ügyét szolgálták, valójában a gyakorlati eredmény: folyik a vér és szólnak a puskák. És a másik csoport, akik nyíltan, nagyon „bátran” hangsúlyozzák, hogy a nyugatnémet szuronyok teremtik meg a nemzeti szuverenitást. Kisebb csoport a magyar értelmiségből és ifjúságból is ezek között volt. Oda sodródott egy olyan mozgalomhoz, hogy ha nincs mögöttük a Szovjetunió és Kína, katasztrófába sodorja a magyar nemzetet.

Aggasztónak találok a jelenséget a mi viszonyainkban is, a romániai magyar értelmiségiek körében is. Legyen vége annak, hogy egyes a szovjet könyvekhez fűződő magatartásunk a pártosság normája legyen, de ne legyen vége, hogy a pártosság normája ezekben a súlyos órákban a Szovjetunió Kommunista Pártjához való viszonyunk lesz, és mindent el kell követnünk, hogy ez a norma testet öltjön. Aláírom és elismerem, és harcolok azon hibák kiküszöböléséért, amelyeket Sütő elvtárs a lajstromra tett. A példánkat illetések fórumok előtt elmondottam és írásba adtam. De amikor ezt a bűnlajstromot ilyen szenvedéllyel készítjük és leninista hűséggel készítjük, akkor készítsük el a másik oldali lajstromot is, amelyre Sütő András célzott: hogy mit kell tenni és a bűnlajstrom elkészítésében a kommunisták milyen harci módszereket kell alkalmazzanak. Papp elvtárs a Veres, Szabó és Illyéssel lezajlott beszélgetésre célzott: száradjon mindenki lelkiismeretén, aki adta ezt az információt. Rágalmaztak és azt mondták, hogy Kolozsváron, Marosvásárhelyen és a bukaresti értelmiségiek között a magyar írok szemben a Központi Vezetőséggel és szemben a népi-demokráciával, „sikerre vitték a magyar nemzet ügyét”. Ez az általános hangulat jön Magyarországról. Találkoztak a Bolyai Egyetemen olyan állítással, hogy egyes magyar írók nemzetárulók és ők pedig szemben a Központi Vezetőséggel sikerre vitték a magyar nemzeti ügyét.

A [marosvásárhelyi] Művészeti Iskolában feltették azt a kérdést, miért van az, hogy a Párt romanizál, és miért van hogy ez ellen kellett kivívni a magyar íróknak a győzelmet. A kolozsvári gyűlés hozzájárult nagy mértékben a kérdések megoldásához. Bizonyos sérelmekről az írok informálták a Pártot. De akik részt vettek a küzdelemben és tudják, hogy a Központi Vezetőség júliustól kezdve milyen javaslatokkal dolgozik, és hallhatták az írók, a Politbüro¹⁵ a leglényegesebb sérelemre határozatot hozott. Tehát informáltuk a Pártot a hibáinkról, amelyeknek egy részét orvosolták a mi informálásunk előtt. Így tehát ne úgy informáljunk másokat, hogy az írók vagy győzelemre vitték a magyarság ügyét, szemben a

¹⁵ Vagyis a Politikai Bizottság.

Párttal *mint nemzeti hősök*.¹⁶ [...] ¹⁷ Nem lehet megbocsátani az írók magatartását, akik ilyen nehéz helyzetben illetékes fórumok bizonytalanság[a] következtében, hangulatot keltenek, hibalajstromokat csinálnak, amíg észreveszik. Én ezt a harci módszert a pesti katasztrófa tükrében, ellenforradalmi taktikának tartom. Mert a tapasztalat arról győzött meg, hogy kétfrontos harcot nem lehet úgy csinálni, hogy mondunk véleményt a bűnökről és nem teszünk meg mindent, hogy a párton belül a demokratikus centralizmus érvényesüljön.

Aki őszintén levonja a tanulságot, el kell gondolkozzon, milyen módszert kell alkalmazni, hogy kövessünk el mindent, hogy addig, amíg az illetékes szervek nem értik meg a kor szellemét, ne folytassunk olyan harci módszerrel harcot, amely odavezet, mint Magyarországon. Mert aki a Párt ellenére, vagy a hivatalos szervek ellenére a közvéleményben hangulatot kelt, nem hajtja a vizet a forradalom ügyére, hanem röhögni fog a burzsoázia, és vér folyhat ebben az országban, amely a romániai magyarság vénájából fog folyni. A 15 millió románságnak több gazembere van, mint a másfélmilliós magyarságnak. Nagyon megfontolandó, hogy a harcot hogy értelmezzük.

Akkor, amikor a Szovjetunió barátságáról beszélünk, kérem, hogy amíg párttagok vagyunk, ebben a nem egyszerű tragikus szakaszban, az a pártos állásfoglalás áll előttünk, hogy a pártban nagyon őszintén beszéljünk, de nézzük meg, hogy az öntudatlan tömegek előtt mit mondunk. Egyetértek Papp elvtárssal, hogy a párton belüli demokratikus centralizmus eszközeivel éljünk a bűnlajstromok elleni irányban. Határozottan álljunk oda és mondjuk meg a magunk pozitív véleményét a Szovjetunióról, és hévvel mondunk véleményt a hibáinkról. Lehet, hogy szubjektivista vagyok, vagy nyomás alatt állok, de meggyőződtem, mi fog történni. Mondtam mikor Pesten voltam, hogy ha így haladnak, akkor Poznan lesz, mondtam, hogy ne ünnepeljék Nagyt és ne tartsanak Rajkról külön beszédeket. Nálunk a kétfrontos harc arányára vigyázni egyet jelent a párt szent ügyére vigyázni.

Sütő András: Nem értünk mindnyájan egyet Hajdu Győző elvtárssal. Teljes tisztelettel hallgattam a magyarországi eseményekkel kapcsolatos fejtegetését, amely a személyes véleménye. Én megvárom a Pártbizottság értékelését az eseményekről. Véleményem, hogy komolyan fogja kianalizálni¹⁸ és ebben marxista értékelés lesz, tekintetbe véve a magyar történelem utóbbi esztendőit és sajátos eseményét, amelyet nem tudtam még értékelni, azért nem csatlakozom Hajdu tanulmányához, amely kifejtette az események indító okait. Ezzel szemben megmondom a véleményemet a PB értékelés után, és ha szükséges, revidiálni¹⁹ fogom a nézeteimet. Gondolom, hogy nem gúnyosan használta a szót Hajdu elvtárs, amikor bűnlajstromról beszélt. Nem bűnlajstromot készítettem, hanem hibákat felsoroltam, amelyeket fel kell számolni. A Szovjetunióval szembeni lelkesedésem-

16 Kézzel írt szavak.

17 A kihagyott részben Hajdu Győző az ARLUS munkáját bírálja.

18 Értsd: kielemezni

19 Értsd: felülvizsgálni

ről, amelyet mélyen értek 12 esztendő munka után, nem szeretek lírikus előadást tartani. Ami a kolozsvári kérdést illeti, nem egészséges, hogy ilyen vitába belemásszunk, azért nem, mert bonyolultabb a kérdés, mint milyennek látszik. Ki kellene fejtenem az álláspontomat határozottan. A Párttal szemben, csak le akarom szögezni, hogy itt Vásárhelyen, az írók, akik résztvettek, nem hangsúlyozták, hogy a romániai magyar írók szemben a Központi Vezetőséggel kivívták a magyar nemzet jogait, hanem szemben bizonyos személyekkel. Nem a Központi Vezetőségről van szó, hanem azokról, akiknek ellen-nyomásával szemben kellett a Pártot őszintén tájékoztatni. Nem érezték a vásárhelyiek magukat nemzeti bűnösöknek. Gondolom nem is úgy értette Hajdu elvtárs, hogy az én személy szerint mondtam vagy valaki más.

Hajdu Győző: A közhangulatra céloztak.

Sütő [András]: A közhangulat valóban így reagált. Ezt elkerülhettük volna, ha az illetékes pártszervek a közhangulatot hamarabb észreveszik. Az úgynevezett romanizálás hangulata két éve tart. Pontosan ennyi idő óta küzdenek a kolozsvári írók ez ellen. Amikor mi kommunisták adunk lehetőséget erre a közhangulatra, vonjuk le a tapasztalatot, hogy operatívan és erélyesen intézkedjünk.

Gálfalvi Zsolt: Papp Ferenc és Hajdu Győző gyakran hangoztatták a módszerek kérdését, hogy csak lenini módszerrel lehet a célkitűzést megvalósítani. Rajkot is helyes jelszavakkal gyilkolták meg. Szó került milyen veszélyek származhatnak ebből. Összekeverjük a liberalizmussal, a demokratikus-centralizmussal való harcot. Ezzel a harc gyengülhet, és nem lesznek meg az eredményei. Meg vagyok győződve, hogy a magyarországi eseményekért nem a magyar írókat kell felelőségre vonni, hanem azt a politikát, amely a munkások között elégedetlenséget szül. Meglepetéssel hallottam Papp Ferentől, hogy a rádióban úgy szólt, hogy jóindulatú mozgalom volt, hát ez hiba? Nem akárki, hanem Nagy Imre mondta, nem helyezkedhet tehát arra az álláspontra, hogy egy testvérpárt vezetőjét gyanúsítgatja.

Papp Ferenc: Csak a saját pártunk vezetőjét lehet?

Gálfalvi [Zsolt]: Poznannal kapcsolatban: hallottam Gomulka elvtárs beszédét, aki mondta, hogy helytelen volt az az állítás, hogy főszerep a diverzionistáké volt, hanem a helyi hibák voltak az okai. Ezzel egy pillanatig sem akarom kétségbe vonni azt, hogy a legnagyobb éberséget kell tanúsítani az osztályellenséggel szemben, de ne gyanúsítsuk azokat, akik bátran bírálják, azzal hogy Poznanhoz akarjuk vezetni az országot. A magyar írók többsége nem ellenforradalmár. A kolozsvári gyűlés pártgyűlés volt, ahol nem a pártnak mentek neki az emberek, hanem a pártnak a XX. Kongresszus szellemében folyó munkája részének.²⁰ A hibák ismétlését én is unom, de senki sem fogja ismételni azt a hibát, amit kijavítottak. A lajstromot úgy felfogni, hogy ez végső fokon ellenforradalomra vezet, ez hibás álláspont. Ha meggyőznek hogy nem hiba, nem fogok róla beszélni.

²⁰ Utalás az 1956 szeptember végi értelmiségi gyűlésre, amelyben a romániai magyar értelmiség nagy része nyíltan bírálta az RMP nemzetiségpolitikáját és a reformok hiányát.

Minden kommunista író kötelessége, hogy a hibák kijavításáért küzdjön. A Párt alapszabályzatában benne van, hogy a hibák leküzdéséért harcolni kell. Hajdu és Sütő elvtársak mondták, hogy ha volt rossz hangulat a kolozsvári gyűlésen, a sajtópolitika a hibás. Nestor Ignat bár Kolozsváron van, de a tájékoztatás sokat késik. Visszataszító, hogy a helyes törekvéseken az ellenség akarja a pecsenyét megsütni. Nem vagyunk azon problémák színvonalán, amelyek a tömegeket foglalkoztatják. – Nem hiba a lajstromkészítés, hanem pártos harc. [...] ²¹

Vargancsik elvtárs: Egyetért az értekezlet, hogy tovább folytassuk a vitát.

/Igen/

Gálfalvi Zsolt: Felszólalásomban hallották, hogy nem mondtam, hogy helyes, hogy ártatlan vér folyik. Ezt elítélem. Az ellenforradalmi terrorcselekedetekkel szembenállok. Ha a hibákat kutatom, nem igazolom, hogy jó volt, hogy ártatlan vér folyt. Szeretném azonban, ha vitaellenfelem is a KV értékeléséből indulna ki. Az MDP decemberi határozatával ²² nem értettem egyet, de később ki is jelentették, hogy ez nem volt minden pontjában helyes. Hajdu Győző is mondta, hogy revideálni kell bizonyos nézeteket.

Sütő András: Egyetértek [azzal], hogy nem engedhetünk meg olyan módszereket, mint a tüntetés, amely az ellenségnek alkalmat nyújt ezt kihasználni. Ezt azért hangsúlyozom, hogy látni lehessen, nem mindenben vagyok ellenvéleményen.

Nagy Pál: Mindnyájan a legőszintébben kell hozzászóljunk a kérdésekhez. Úgy érzem, hogy pillanatnyilag a pesti események után, elsődleges kérdés nem kommentálni az eseményeket, hanem a Párt Határozat alapján ki fogjuk alakítani a magunk véleményét. A főfeladat megvizsgálni ezen események bekövetkezése után, amelyek azok az események, amelyek akadályozzák a XX. Kongresszus határozatainak megvalósításáért folytatott harcot. Fennállhatnak olyan veszélyek, amelyek diszkreditálhatják a harcot. Érzem ezt Papp Ferenc hozzászólásában is bizonyos mértékben. Nyilvánvaló, hogy a demokratizálási folyamat kiteljesedése nem Poznanhoz és Budapesthez vezet /az ottani eseményekhez/. Hogy az elhatárolást megtehessek, határozottan állás kell foglalni azzal a vérengzéssel szemben, amely megtörtént Budapesten. Állást kell foglalni azzal a terrorral szemben, amelynek eredményeképpen magyar vér folyt. Nem értek egyet Hajdu Győzővel, ami a harci módszereket illeti. De egyetértek azzal, a békésen induló tüntetéssel, amely a magyar munkásosztály, a magyar ifjúság jogos követeléseit tette szóvá, és egyetértek azzal az akcióval, amellyel a magyar írok a magyar nemzet létérdekeit hozták szóvá. Rossz szolgálatot tettek volna, ha elhallgatták

²¹ Kovács György, Papp Ferenc és Hajdu Győző felszólalásait nem közöljük.

²² Utalás az MDP PB 1955. december 1-jei határozatára „az irodalmi életben mutatkozó jobboldali jelenségekről”. A határozat szövege: Izsák Lajos (szerk.): *A Magyar Dolgozó Pártja határozatai 1948–1956*. Budapest, Napvilág Kiadó, 1998, 381–386. p.

volna, mi a szívünkön feküdt. A XX. Kongresszus szellemében, amelyet mi végig akartunk harcolni, ne lehessen kijátszani a mi törekvéseinkkel szemben.

Vargancsik elvtárs: Helyesli tehát a tüntetést, mint harci módszert?

Nagy Pál: A békés tüntetés a népi-demokrácia talaján áll és folyt, helyeslem. De attól kezdve nem, amikor lehetőséget adott a vérengzésre.

Hajdu Győző: A békés tüntetés módszerét Lenin nem helyeselte, mert veszélyt jelent, hogy az ellenség csatlakozik hozzá.

Papp Ferenc: A módszerek amit a Petőfi kör használt [sic] kedvezett az ellenforradalomnak.

Tankó Árpád: A Petőfi kör írói mondták, hogy számítottak, hogy milyen következményei lesznek a tüntetésnek. Természetesen a szocialista rendszerben a békés tüntetésnek ezzel a formájával nem érthetünk egyet, mert létezik az osztályellenség egy csoportja, akit gazdaságilag megsemmisítettek, és aki felhasználja az alkalmat hogy újjáéledjen. És az ifjúságot is könnyen lehet használni bármilyen akcióban. Ez indította arra a Petőfi kört, hogy beismerje, hogy ő szervezte meg az akciót, de nem számolt a következményekkel.

Hajdu Győző: Nem olvastam a leninizmusról azt, hogy a demokratikus centralizmus eszközeit váltsák fel a békés tüntetés eszközeivel. E mellett foglalni állást, komoly politikai tájékozatlanságra vall. Én nem az okokat vizsgáltam. Hivatalosan a Párt KV mélységesen elítéli ezt a harci módszert.

Oláh Tibor: Ezek az események, amelyek Pesten történtek. Délelőtt csak fokozatosan láttuk mi van, látszik, hogy az egy katonailag előkészített terv alapján ment végbe. Másik hátulütője, és egy köznap dolgot említek: háziasszonyom kérdezte, vajon ide is át fog jönni: A feleségem találkozott egy Securitate tiszttel, aki azzal fogadta, na ugye, mennyit szidtuk Sztálint? Akár arra a következtetésre jutunk, hogy tessék békésen tüntetni és felsorakoztatni aztán a biztonsági csapatokat, akár arra a következtetésre jutni, hogy védjék a dogmatizmust vagy sztálinista álláspontot, nem követve a XX. Kongresszus szellemét, – ez mind hibás álláspontokra helyezkedik. Tehát tovább kell harcolni a legnagyobb nyíltsággal a XX. Kongresszus elveinek valóráváltásáért, de az eszközöket megválogatni és előrelátni az eseményeket. –

Vargancsik István elvtárs: Megbeszélések alapján az elvtársak bírálták, hogy a Tartományi Pártbizottság nem értesítette idejében az elvtársakat a gyűlés napirendi pontjairól. Magunkévá tesszük a bírálatot. Számoltunk azzal, hogy a román-szovjet barátsági hónap beindítása idején az *Igaz Szó* szerkesztősége és az Írószövetség, valamint valamennyi szervezet megkapta az utasítást a hónap megszervezésére. A mai értekezlet összehívásához hozzájárultak a magyarországi események, ahol ellenséges elemek rombolnak, fosztogatnak, gyilkolnak, és ezek között a szovjetellenes megnyilvánulások vannak, amelyeknek visszhangja átjutott hozzánk is. Részünkre drága a Szovjetunióval való kapcsolat, tudják a dolgozóink is. Véleményünk azt volt, hogy jó lesz megvitatni miképpen járulhatunk hozzá a két nép, a Szovjetunió népei és az RNK népei közötti barátság elmélyítéséhez.

Több vélemény alakult ki a módszerekkel kapcsolatban. Vannak idejétmúlta módszereink, ami a propagandamunkát vagy az ARLUS munkát illeti. Tudomásunk szerint Pártunk vezetősége úgy ebben a kérdésben, valamint a nemzeti kérdés megoldása terén az utóbbi időben intézkedéseket tett. Ezen kívül felvetődött, hogy a Szovjetunióba olyan személyek lesznek kiküldve, akik nem tudják érvényesíteni a tapasztalatokat, és nem tudják közelebb hozni a szovjet népet a mi népünkhöz. Voltak kint egyszerű emberek, akik sok megbeszélést tartottak, nagyszerű emberek is, de voltak valóban olyanok is, akik kevésbé tudták visszaadni azt amit láttak. – Tudomására hozzuk az elvtársaknak, hogy számosabb küldöttség lesz küldve a Szovjetunióba a mi tartományunkból is, amely tanulmányozni fogja a szovjet autonóm tartomány[ok] életét, tevékenységét és az ott szerzett tapasztalatot is felhasználnjuk a mi munkánkban. Szó van arról, hogy menjenek többek között írok is, akik értékesítsék nálunk az ott szerzett tapasztalatot.

Mint említettük: fő célja a megbeszélésnek, a Szovjetunióval való viszonyunk össze volt kötve a legutóbbi eseményekkel. Véleményünk az, hogy az elvtársak vélemény-nyilvánítása [sic] segíteni fog hogy jobb módszereket alkalmazzunk. Ebben a kérdésben jelentős szerep jut íróinknak. A gyűlésen az elvtársak legnagyobb része állást foglalt, vállalták, hogy tovább fogják alkalmazni Pártunk vonalát a Szovjetunióval való barátság megerősítése érdekében. Reméljük, hogy a többi elvtársak is hozzájárulnak, hogy szorosabbá váljon ez a barátság és a legjobb módszereket fogjuk használni. Ami a magyarországi eseményeket illeti, nem vonhatunk le következtetéseket. Ezt megteszik az MDP és RMP vezetősége, és azután foglalunk állás mi is ebben a kérdésben. Ami a sérelmek elleni harci eszközt illeti, nem tartjuk alkalmasnak amit Nagy Pál elvtárs felvetett, mert egyik klasszikusunk sem szögezi le mint harci módszert a békés tüntetést. Látjuk, hogy mivé fajult. Az elvtársak véleménye is, nagy többségben az, hogy különböző sérelmek megoldására alkalmazzuk a Párt keretén belül a vitákat és ne vegyük le a kérdést napirendről – ha helyes – míg megoldást nem nyert.

Badioc elvtárs: Nem azért gyűltünk össze, hogy vitassuk a magyarországi események okait, ez nem a mi dolgunk. Egy dolog világos, minden további nélkül. Ami történt Magyarországon, nem más mint ellenforradalom, ez látszik abból is, ahogy készülnek erre. Az analízist majd megteszi az MDP, aki megtett minden intézkedést az ellenforradalom ellen, és likvidálás alatt van. A főfoglalkozás ezekben az órákban az volt, hogy hallgatták a rádiót, mert érdekelte a kérdés. Természetes dolog is, mert egy baráti országról van szó, amely építi a szocializmust. Ezek az események tanulságok lesznek az ellenforradalmi erőknek hogy a nép keze rájuk sújt kellő időben. Az okok kutatása, miért történt ez így, az a MDP dolga és amikor meg lesz a dokumentum mi is vitába bocsátkozunk. Nem revidiálható akcióról van szó, hanem előre elkészített ellenforradalmi megmozdulásról. A Kormány és a néphatalom lesújtott azokra, akik a dolgozó nép vívmányait lábbal tiporják. – Különösebb aprólékosabb vitába nincs miért bocsátkozni. Két dolog lényeges: ellenforradalmi mesterkedésről van szó, amibe bevontak

ártatlan elemeket is. A másik, hogy szolidaritást kell vállalni azzal az intézkedéssel ami történt, hogy a Kormány, a Párt és a Nép szigorúan lesújtott erre. Aki nem adta meg magát, felszámolásuk folyamatban van, aki a nép ellen harcol, megkapja a méltó büntetést. Ha van véleményünk, mondjuk meg az illető szervezetben. A Párt és a Kormány lehetőséget ad erre. A konkluzióról a magyarországi eseményekkel kapcsolatban meg fog jelenni hivatalos közlés. De addig is szolidaritást kell vállalni a magyar nép vezetőivel és ellene lenni a banditák megmozdulásának, akik felhasználták mint eszközt ártatlan munkásokat és értelmiségieket is.

Hajdu Győző: Volt egy javaslat, hogy hívjunk össze megbeszélést a sajtómunkát illetően, ahol legyenek jelen az illetékes szervek. Mi a Tartományi Pártbizottság véleménye ezzel kapcsolatban?

Badioc elvtárs: Fel fogjuk vetni a javaslatot a Pártszervezet előtt. Történtek még egyéb javaslatok is, amelyeket meg fogunk vizsgálni és az illetékes elvtársak szakvéleményét kikérjük.

Hajdu Zoltán elvtárs: Vajon helyes volna-e az, ha az Erdélyben élő, magyar tömeg megnyugtatóra, az erdélyi írók nyilatkoznának a sajtóban azzal az állásfoglalással, hogy elítélik az ellenforradalmat?

Badioc elvtárs: Meg fogjuk tárgyalni a Pártbizottságban. Az egyéni véleményem az, hogy a javaslat nagyon jó.

Kovács György elvtárs: Javaslom – függővé téve a Bizottság határozatától – hogy bízzunk meg 3 elvtársat, aki megszövegezi a határozott kiállást az ellenforradalmi bandákkal szemben a magyar proletáriátus és pártjai mellett. – Aztán mindannyian aláírjuk.

Hajdu Zoltán: Én javaslom Gagyi, Sütő és Kovács György elvtársakat.²³

A gyűlés egyetért a javaslattal.

ANDJM, fond 1134, dos. 142/1956, 239–266. f. Géppel írt magyar nyelvű jegyzőkönyv.

23 A határozat nyomán a Magyar Autonóm Tartomány vezető magyar értelmiségei levelet küldtek a bukaresti pártvezetőséghez: *Lelkiismeretünk parancsszava. A Magyar Autonóm Tartományban élő írók és a marosvásárhelyi irodalmi intézmények dolgozóinak levele az RMP Központi Vezetőségéhez* címmel, amelyben elítélték a magyarországi „ellenforradalmat” és hűséget fogadtak a pártnak, illetve a vezetőségnek. A „hűségnyilatkozatot” Hajdu Győző és Kovács György fogalmazták, aláírták többek között: Gálfalvi Zsolt, Hajdu Győző, Hajdu Zoltán, Kovács György, Molter Károly és Sütő András írók. A nyilatkozat előtt, néhány nappal korábban is készült egy távirat, azonban ezt az *Előre* nem közölte le, mivel utólag Sütő András és Gálfalvi Zsolt kérték a napilap főszerkesztőjét, Robotos Imrét, hogy törölje nevüket az aláírók közül. A *Lelkiismeretünk parancsszava* című kiáltványt 1956. november 4-én közölte a *Vörös Zászló*, a MAT napilapja.